

Розділ VI. СИСТЕМА ВЕДЕННЯ ТВАРИННИЦТВА

- **Продуктивне тваринництво, його значення в житті людини**
- **Історія розвитку продуктивного тваринництва, його сучасний стан і перспективи**
- **Системоутворюючі фактори тваринництва**
- **Технологія виробництва продукції тваринництва**
- **Вчення про породи тварин племінна справа в тваринництві**
- **Корми та годівля тварин**
- **Велика рогата худоба**
- **Свинарство**
- **Вівчарство та козівництво**
- **Птахівництво**
- **Інші галузі тваринництва**
- **Екологізація тваринницької галузі**

6.1. ПРОДУКТИВНЕ ТВАРИННИЦТВО, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

На нашій планеті налічується понад 1,5 мільйонів видів тварин. Вони є важливим компонентом навколишнього природного середовища, приймають участь у біосферному коловороті речовин і енергії, впливають на формування рослинного покриву, природну родючість ґрунтів, біологічні властивості води, здійснюють запилення рослин тощо.

Тваринний світ виступає в якості природних ресурсів, що використовуються для потреб народного господарства і населення в якості харчових продуктів, технічної і фармацевтичної сировини, а також для наукових, освітніх, спортивних, виховних і естетичних потреб.

Тварини є природними санітарами середовища, ефективними біологічними

індикаторами його повноцінності.

Тварини, як гетеротрофні організми, представляють вищі поверхи піраміди життя в умовах планети Земля.

Нині тваринний світ людина поділяє на диких, синантропних і продуктивних сільськогосподарських тварин. Дикі тварини людина використовує як компонент природи, для мисливства, рибництва та інших цілей. Деякі синантропні тварини досить ефективно використовуються людиною, наприклад, коти, а деякі, навпаки використовують людину, наприклад, пацюки, таргани. Звичайно, зі значною мірою умовності, диких тварин поділяють на корисних, нейтральних і шкідливих. Особливо важливе місце в житті людини займають сільськогосподарські тварини.

Тваринництво – галузь сільськогосподарського виробництва, що забезпечує людину цінними продуктами харчування (м'ясо, молоко, яйця, жири, мед тощо), легку промисловість сировиною (м'ясо-молочна переробна промисловість, вовна, шкіра пух, пір'я, хутро, кістки, роги, копита тощо), деякими видами кормів тваринництво (м'ясо-кісткове борошно, риба тощо), zeslerobstvo – найдешевними і цінними органічними добривами, медицину і ветеринарну медицину – гормонами та іншими біологічно активними речовинами, деякими ліками, з цією метою використовують органи ендокринної системи тварин; мікробіологічну промисловість – сировиною. Ряд видів сільськогосподарських тварин є надійною робочою силою, якби живими машинами. Тварини слугують об'єктом наукових досліджень, літератури, мистецтва. За цими показниками особливо виділяються молочне та м'ясне скотарство, свинарство, вівчарство, птахівництво та конярство. Доля цих галузей у виробництві тваринницької продукції складає більше 90% від загальної продукції тваринництва. Розвитком тваринництва значною мірою визначається повноцінність харчування людини, оскільки, всі продукти тваринництва характеризуються високою енергетичною та поживною цінністю.

Тваринництво завжди здійснювало значний вплив на суспільство. Воно обумовило перехід від матріархату до патріархату. Тваринництво забезпечило умови виробляти більше продукції, ніж це потрібно для сім'ї, таким чином воно

сприяло розвитку торгівлі й накопиченню багатств. Тваринництво сприяло розвитку землеробства, оскільки, деякі види тварин використовували для оранки ґрунту. Тваринництво впливало на розвиток військової справи, культури.

Сільськогосподарські тварини одночасно є продуктом і унікальним основним засобом виробництва. Вони характеризуються здатністю рости, розвиватися, розмножуватись, самовідновлюватися, саморегулюватися, само захищатися і самоудосконалюватися.

Тваринництво, як і рослинництво, є першоджерелом матеріальних цінностей людини. Воно значною мірою впливало на суспільний розвиток і на науково-технічний прогрес.

Ефективність тваринництва визначається його природовідповідністю, рівнем продуктивності, племінною цінністю тварин, випереджуваним розвитком рівня повноцінного кормозабезпечення, рівнем розвитку ветеринарії тощо. Ефективність тваринництва залежить від вдалого вибору породи, вмілого поєднання розведення різних видів; раціональним використанням вітчизняного і світового генофонду методами схрещування, штучного осіменіння та трансплантації; використанням гетерозису, що проявляється при схрещуванні та гібридизації різних порід і видів і дозволяє без додаткових витрат підвищити продуктивність тварин; вдалим добором технології виробництва та оптимальних розмірів ферм; повноцінним спрямованим вирощуванням ремонтного молодняка; підвищення кваліфікації тваринницьких кадрів; забезпечення умов для збереження здоров'я та профілактики тварин від різних захворювань тощо.

Теоретичною основою тваринництва як галузі сільського господарства є **зооінженерія** (від “зоо” – тварина + “інженерія” – вміння, розуміння, майстерність) – наука про історію одомашнення, розведення, годівлю, утримування і використання сільськогосподарських тварин. Термін “зоотехнія” (*зоо – тварина + технія – майстерність*) ввів у науку французький вчений Ж. Бодеман (1848). Зоотехнія – це енциклопедична наука. Вона включає два розділи – загальну та спеціальну зоотехнію. Розділ загальної зоотехнії включає селекцію, розведення, годівлю, біотехнологію зі штучним осіменінням і

трансплантацією ембріонів, утримування сільськогосподарських тварин з основами зоогієни. Розділ спеціальної зоотехнії включає скотарство, свинарство, вівчарство, конярство, птахівництво, бджільництво, риборицтво, звірівництво та інші галузі тваринництва.

Сучасна зоотехнія розробляє нові та удосконалює існуючі технології виробництва продуктів тваринництва на промисловій основі. Зоотехнія тісно пов'язана з агрономією, біологією, ветеринарною медициною, будівництвом, технікою тощо.

Зародження зоотехнії відноситься до стародавніх часів. Перші описи порід і вказівки щодо ведення тваринництва зустрічаються в працях Аристотеля (IVст. до н.е.). Особливо значний розвиток зоотехнія як наука отримала у XVII-XIX сторіччях, коли тваринництво з натуральної галузі господарства перетворилося в товарну. У цей період розробляються сучасні наукові основи племінної роботи, годівлі та утримання тварин.

Існують два шляхи ведення тваринництва:

- *екстенсивний* – передбачає збільшення виробництва тваринницької продукції за рахунок росту поголів'я тварин;

- *інтенсивний* – передбачає збільшення виробництва продукції за рахунок впровадження прогресивних технологій, удосконалення організації виробництва, без збільшення поголів'я тварин.

Структура тваринництва (строкатість). Строкатість тваринництва тієї чи іншої країни визначається природно-кліматичними умовами, кормовими ресурсами і кормовою базою, традиціями населення, ступенем досягнення й доступності знань і науково-технічного прогресу, кваліфікацією і вміннями тваринників, розвитком ветеринарної медицини, культурою, економічними умовами, політичним устроєм тощо.

Структура сучасного тваринництва визначається видами тварин, виробничим призначенням тварин (товарне, племінне), напрямками продуктивності (м'ясне, молочне, вовнове, робоче, комбіноване тощо). Тваринництво може мати і внутрішньогалузеву структуру, наприклад, за статтю, за віком, за виробничим призначенням тощо.

Нині світове тваринництво представлено такими основними галузями:

- скотарство (молочне, м'ясне, комбіноване, шкіра, кістки, роги, робоча сила, органічні добрива); у світі розводять понад 1000, а в Україні 34 породи великої рогатої худоби;

- свинарство (м'ясне, сальне, беконне, комбіноване, шкіра). У світі розводять понад 600, в Україні 16 порід свиней;

- вівчарство (вовнове, м'ясне, молочне, смушкове, овчине, органічні комбіноване); у світі розводять понад 700, а в Україні 22 породи овець;

- конярство (робоче, м'ясне, молочне, спортивне, комбіноване, шкіра, шерсть грив), у світі розводять понад 650 порід коней;

- птахівництво (яєчне, м'ясне, пір'я-пухове, комбіноване) представлено розведенням курей, качок, гусей, індиків, голубів, фазанів, перепілок, цесарок, страусів), у світі є понад 240 порід сільськогосподарських птахів;

- верблюдовництво (робоче, м'ясне, молочне, шерсть та шкіра, комбіноване);

- буйволівництво (м'ясне, молочне, робоче, шкіра, органічні добрива);

- яківництво;

- козівництво – молочне, м'ясне, вовна, пух, шкіра, органічні добрива (у світі понад 20 порід кіз);

- ослівництво (робоче, м'ясне, шкіра, органічні добрива);

- кролівництво м'ясне, хутрове (у світі понад 60 порід кролів);

- хутрове звірівництво;

- джільництво (мед, віск, прополіс, запилення рослин, отрута як ліки);

- рибництво (дає продукти харчування для людини і корм для тварин);

- слонярство робоче;

- оленярство (м'ясо, шкіра, хутро, робоча сила);

- розведення шовкопрядів;

- собаківництво (службове, робоче, шкіра).

Це структура є за видовою строкатістю, але її можна подавати іще за напрямком продуктивності, віковим і статевим складом, племінним і товарним тваринництвом. Свою структуру має і кожна окрема галузь тваринництва

Розведення буйволів, кіз та овець забезпечує $\frac{1}{12}$ частку світового виробництва молока.

Навіть на сьогодні тварини як тяглова і робоча сила в світовому господарстві займають до 80%. Чисельність робочої худоби сягає 250 млн. голів, у середньому одна тварина на 17-18 осіб планети. Робочі тварини екологічно чисті, мобільні, витривалі, пристосовані до різних природно-кліматичних умов. Природовідповідність видів і порід тваринництва – один з важливих і перспективних факторів його розвитку.

Перспективними вважаються ті галузі тваринництва, які не є конкурентами людини за продукти харчування.